

**P R Z E G Ł A D Z A C H O D N I O P O M O R S K I
R O C Z N I K X X X I I (L X I) R O K 2 0 1 7 Z E S Z Y T 2**

KRZYSZTOF GUZIKOWSKI

Uniwersytet Szczeciński, Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych
e-mail: guzikowski.krzysztof@gmail.com

**RYWALIZACJA I WSPÓLPRACA. POLITYKA BARNIMA I (1233–1278)
I BOGUSŁAWA IV WOBEC PIASTÓW (1278–1309) –
ZARYS PROBLEMU**

Słowa kluczowe: średniowieczne Pomorze Zachodnie, dynastia Piastów, dynastia Gryfitów, rywalizacja polityczna

Keywords: West Pomerania in the Middle Ages, Piastów (Piast) dynasty, Gryfitów (Griffin) dynasty, political rivalry

Przed blisko 400 laty Jürgen Petersohn przedstawił w obszernej pracy dzieje polityczne Pomorza Zachodniego w X–XIII wieku jako obszar rywalizacji trzech sąsiednich potęg – Rzeszy Niemieckiej, Danii i Polski¹. Tym samym zaakcentował podrzędną rolę Pomorza Zachodniego i rządzących nim Gryfitów (przynajmniej od lat 20. XII w.) w stosunku do wspomnianych sąsiadów. Należy zauważyć, że ten punkt widzenia nie budzi zastrzeżeń współczesnych badaczy. Inna sprawa, że historycy szczególną uwagę w swoich opracowaniach zwrócili na okresy, które z punktu widzenia ich państw były istotne w relacjach z Pomorzem Zachodnim. I tak w polskiej historiografii największe zainteresowanie wzbudzał okres od lat

---

¹ J. Petersohn, *Der südliche Ostseeraum im kirchlich-politischen Kräftespiel des Reiches, Po-
lens und Dänemarks vom 10. bis 13. Jahrhundert. Mission – Kirchenorganisation – Kulturpolitik*,
Köln–Wien 1979.

70. X wieku przynajmniej do połowy XII wieku². Z kolei w historiografii niemieckiej, choć także i polskiej, powstało wiele studiów poświęconych uzależnieniu się Pomorza Zachodniego od niemieckich książąt, czego przykładami są hołdy złożone przez ks. dymińskiego Kazimierza I saskiemu księciu Henrykowi Lwu w 1164 roku, ks. Bogusława I cesarzowi Fryderykowi Barbarossie w 1181 roku w obozie pod Lubeką. Ale szczególnie wiele miejsca poświęcono przywilejowi cesarskiemu dla margrabiów brandenburskich z 1231 roku, o czym więcej w dalszej części artykułu³. Wszystko to wiązało się ze stopniowym wchodzeniem tej krainy w strefę niemieckich wpływów politycznych, a z czasem także kulturalnych, gospodarczych i wreszcie etnicznych. Na tym tle brakuje spojrzenia na relacje Gryfitów z Piastami w XIII wieku. Celem artykułu jest ich omówienie za czasów panowania Barnima I (samodzielnie panował w latach 1233–1278) i jego syna Bogusława IV (1278–1309). Nie włączam natomiast do poniższego opracowania kontaktów ks. dymińskiego Warcisława III – sprawował władzę w latach 1225–1264 – z Piastami, ponieważ w materiale źródłowym takowych brakuje.

W momencie objęcia samodzielnej władzy przez Barnima I (ok. 1233 r.) księstwo szczecińskie – na przełomie lat 1234 i 1235 książę ten przeniósł stolicę z Uznamu⁴ – podobnie jak całe Pomorze Zachodnie, uwolniło się spod

---

² W tym miejscu nie sposób wymienić choćby ważniejszych prac na ten temat (co planuję zrobić w osobnym opracowaniu).

³ Oprócz ww. pracy i starych opracowań zob. F. Zickermann, *Das Lehnverhältnis zwischen Brandenburg und Pommern im dreizehnten und vierzehnten Jahrhundert*, „Forschungen zur Brandenburgischen und Preussischen Geschichte” 1981, t. 4, s. 1–120; F. Rachfahl, *Der Ursprung des brandenburgisch-pommerschen Lehnverhältnisses*, „Forschungen zur Brandenburgischen und Preussischen Geschichte” 1892, t. 5, s. 51–84; P. Niessen, *Die staatsrechtlichen Verhältnisse Pommerns in den Jahren 1180–1214*, „Baltische Studien”. Neue Folge 1913, t. 17, s. 235–309; O. Eggert, *Dänisch-wendische Kämpfe in Pommern und Mecklenburg*, „Baltische Studien”. Neue Folge 1928, t. 30, s. 1–76; F. Curschmann, *Die Belehnung Herzog Bogislaws I. von Pommern im Lager vor Lübeck (1181)*, „Pommersche Jahrbücher” 1937, t. 31, s. 5–33; H. Bollnow, *Der Kampf um Vorpommern im 12. und 13. Jahrhundert von Lotar von Sachsen bis zum Ende der Staufer*, „Baltische Studien”. Neue Folge 1960, t. 47, s. 47–62; D. Lucht, *Pommern und das Reich vom Beginn des 12. Jahrhunderts bis zum Jahre 1181*, „Baltische Studien”. Neue Folge 1984, 70, s. 7–21. Z polskiej literatury: J. Hauziński, *Rywalizacja polityczno-gospodarcza w zachodniej strefie Bałtyku w X–XIV w.*, w: *Pomorze Słowiańskie i jego sąsiedzi X–XV w.*, red. J. Hauziński, Gdańsk 1995, s. 82 i przede wszystkim E. Rymar, *Wielkie Pomorze obszarem lennym margrabiów brandenburskich z dynastii askańskiej (trybutaryum Rzeszy Niemieckiej)*, „Roczniki Historyczne” 1962, t. 62, s. 21–47.

⁴ *Pommersches Urkundenbuch*, cz. I, red. K. Conrad, Köln–Wien 1970, nr 308a (dalej: PUB, następnie rzymską liczbę określającą numer tomu i numer dokumentu); zob. J. Spors, *Ośrodkie stołeczne państwa zachodniopomorskiego w XII i pierwszej połowie XIII w.*, „Materiały Zachodniopomorskie” 1981, t. 27, s. 225.

zwierzchnictwa duńskiego. Bitwa pod Bornhöved w 1227 roku i wcześniejsze uwięzienie króla duńskiego Waldemara II przez hrabiego Schwerinu w 1223 roku zakończyło okres sukcesów Królestwa Danii, trwający od 1157 roku, a więc od momentu objęcia władzy przez Waldemara I Wielkiego⁵. W rywalizacji o uzyskanie zwierzchności nad nadmorską krainą pozostały zatem dwie siły polityczne – Piastowie i rządzący Marchią Brandenburską Askańczycy.

Z punktu widzenia relacji z Piastami moment objęcia samodzielnych rządów przez Barnima I przypadł na splot niekorzystnych zewnętrznych okoliczności politycznych. Dwa wydarzenia odegrały w tym względzie istotną rolę. Najpierw 3 listopada 1231 roku – według autora Kroniki wielkopolskiej – zmarł na wygnaniu ks. wielkopolski Władysław Laskonogi⁶, o którym Benedykt Zientara pisał, że jako jedyny z książąt polskich na początku XIII wieku interesował się sprawami nad Bałtykiem i usiłował, choć bez sukcesów, prowadzić tam aktywną politykę. Zainteresowanie Laskonogiego sprawami Pomorza Zachodniego wynikało, jak się wydaje, z tego, że w obu dzielnicach zachodniopomorskich (dyمیńskiej i uznamskiej) rządzili synowie jego siostry Anastazji, Bogusław II i Kazimierz II⁷. Według Macieja Przybyła podjęta już w 1209 roku przez tego wielkopolskiego Piasta próba obrony grodu w Lubuszu i ziemi lubuskiej – opisana w *Chronicon Montis Sereni* – zaatakowanych przez margrabięgo łuzycyckiego Konrada, mogła mieć związek z zamiarem utrzymania stałego kontaktu ze wspomnianymi Gryfitami⁸. Przypomnijmy, że w posiadanie Lubusza ks. Władysław Laskonogi wszedł najpewniej w 1207 roku. Według Władysława Abrahama, a w ślad za nim Romana Grodeckiego i Benedykta Zientary⁹, była to konsekwencja jakiegoś układu wspomnianego księcia, zawartego już przed 1205 rokiem

---

⁵ F. Rörig, *Die Schlacht bei Bornhöved*, „Zeitschrift des Vereins für Lübeckische Geschichte und Altertumskunde” 1928, t. 24, s. 281–299; E. Hoffmann, *Die Bedeutung der Schlacht von Bornhöved für die deutsche und skandinavische Geschichte*, „Zeitschrift des Vereins für Lübeckische Geschichte und Altertumskunde” 1977, t. 57, s. 9–37; J. Meyn, *Die Schlacht bei Bornhöved (1227) und ihre Folgen. Das askanische Herzogtum Sachsen bis zum Ende des 13. Jahrhunderts*, w: *Herrscherwechsel im Herzogtum Lauenburg*, red. E. Opitz, Mölln 1998, s. 7–24.

⁶ M. Przybył, *Władysław Laskonogi*, Poznań 2002, s. 155.

⁷ B. Zientara, *Henryk Brodaty i jego czasy*, Warszawa 1997 (II wyd.), s. 174–175; M. Przybył, *Władysław...*, s. 166.

⁸ *Chronicon Montis Sereni*, w: *Monumenta Germaniae Historica* (dalej: MGH), cz. 23, red. E. Ehrenfeuchter, Hannoverae 1874, s. 130–226; M. Przybył, *Władysław...*, s. 93–96.

⁹ W. Abraham, *Pierwszy spór kościelno-polityczny w Polsce*, Kraków 1895, s. 306; R. Grodecki, *Historia Śląska. Od najdawniejszych czasów do 1400 r.*, t. I, Kraków 1933, s. 192; B. Zientara, *Henryk...*, s. 174.

z ks. Henrykiem Brodatym. Na mocy tego porozumienia Laskonogi przejmując ziemie lubuską, w zamian oddawał księciu śląskiemu ziemię kaliską.

Drugą okolicznością, która nie sprzyjała wzmocnieniu więzi między ks. Barnimem I a Piastami, było – jak już wspomniano – ujawnienie pretensji do zwierzchnictwa nad Pomorzem Zachodnim ze strony margrabiów brandenburskich. Za ledwie miesiąc po śmierci Władysława Laskonogiego, w grudniu 1231 roku, młodzi Askańczycy – Jan I i Otto III przybyli do Rawenny na sejm Rzeszy (Reichstag) i wyjednali u cesarza Fryderyka II Hohenstaufa przywilej, dający im zwierzchnictwo nad Pomorzem Zachodnim (*Ducatus Pomeranie*), ale droga do faktycznego podporządkowania Gryfitów władzy margrabiów była długa¹⁰. Wydaje się, że wsparcia przeciw ich roszczeniom ks. Barnim I mógł szukać w Piastach, szczególnie z linii wielkopolskiej, ale także śląskiej. Księstwo szczecińskie bowiem u początków jego samodzielnych rządów graniczyło zarówno z Wielkopolską, jak i Śląskiem.

Niestety właśnie wspólna granica stała się zarzewiem konfliktu tego Gryfity, najpierw z Piastami śląskimi, a następnie z wielkopolskimi. W 1234 roku książę śląski Henryk Brodaty nabył od księcia wielkopolskiego Władysława Odonica ziemie na lewym brzegu Warty wraz z grodem w Santoku¹¹. Gród ten położony u ujścia Noteci do Warty miał strategiczne znaczenie. Henryk Brodaty otrzymał także ziemię kostrzyńską i myśliborską z górnym dopływem Płoni. W ten sposób śląski Piast stał się sąsiadem Barnima I, ale zarazem jego rywalem politycznym, przeciwko któremu Gryfita zdecydował się poszukać wsparcia na dworze margrabiów w Szpandawie (Spandau), dokąd przybył w 1234 lub 1235 i 1236 roku¹².

---

¹⁰ Zakres terytorium, jakie miało obejmować owo *Ducatus Pomeranie*, jest przedmiotem dyskusji, zob. D. Lucht, *Die Außenpolitik Herzog Barnims I. von Pommern*, „Baltische Studien”. Neue Folge 1965, t. 51, s. 20; E. Rymar, *Zaprowadzenie lennego zwierzchnictwa brandenburskiego nad księstwem Barnima I zachodniopomorskiego (1232–1235)*, w: *Opuscula minora in memoriam Iosepho Spors*, Słupsk 1993, s. 119–120; M. Smoliński, *Polityka zachodnia księcia gdańsko-pomorskiego Świętopelka*, Gdańsk 2000, s. 70; G. Renn, *Die Bedeutung des Namens „Pommern” und die Bezeichnungen für das heutige Pommern in der Geschichte*, Greifswald 1937, s. 19.

¹¹ *Codex diplomaticus Silesiae*, red. C. Grünhagen, cz. VII, t. 1, Breslau 1884, nr 451; D. Lucht, *Die Außenpolitik...*, s. 26.

¹² E. Randt, *Grenzbeziehungen dr schlesischen Piasten Herzog Heinrich I. und Herzog Heinrich II. mit Barnim I. von Pommern-Stettin und dem Bistum Kammin*, „Zeitschrift des Vereins für Geschichte Schlesiens” 1931, t. 65, s. 183–204; B. Zientara, *Henryk Brodaty...*, s. 325–326.

Po śmierci Henryka Brodatego w 1238 roku Barnim I próbował zdobyć Santok. Takie stanowisko w każdym razie przyjęli Paul Niessen i E. Rymar¹³, według których Niemcy (Teutonici), oblegający w 1238 roku ten gród, jak donosi rocznik kapitulny gnieźnieński, byli rycerzami właśnie Barnima I¹⁴. Józef Spors uważał natomiast, że były to wojska margrabiów brandenburskich¹⁵. Już w następnym roku do rywalizacji o Santok włączył się kolejny śląski Piast, Henryk Pobożny, syn Brodatego¹⁶, natomiast ks. Barnim I – według Dietmara Luchta – ponownie próbował zdobyć wspomniany gród prawdopodobnie w 1243 roku. Niemiecki historyk uzasadniał postawienia takiego twierdzenia tym, że ks. Bolesław Rogatka właśnie w tym czasie podjął działania o umocnienie fortyfikacji w Santoku, co miało być odpowiedzią na militarne kroki księcia szczecińskiego¹⁷.

Już w 1244 roku nastąpiła kolejna, nieudana próba zdobycia przez Barnima I grodu w Santoku. Wówczas bowiem na zlecenie ks. Bolesława Rogatki pewni Pomorzanie (*Pomorani*), zapewne z Pomorza Gdańskiego, zdobyli ten gród i oddali go księciu wielkopolskiemu, Przemysłowi I. W następstwie tej porażki Gryfita zbudował na północnym brzegu Warty własny gród naprzeciw Santoka, o czym donosi rocznik kapituły gnieźnieńskiej¹⁸. Z faktu, że Barnim I miał we władaniu te ziemie wynika, iż musiał je zdobyć. Wcześniej znajdowały się one przecież pod władzą Piastów śląskich, jednak okoliczności przejścia przez księcia szczecińskiego ziem w sąsiedztwie Santoku nie są znane. Nie wiadomo także, czy Barnimowi I udało się odzyskać ziemię kostrzyńską. D. Lucht uważał, że wójt santocki (*Henricus advocatus de Zwantogh*), który pojawił się w roli

¹³ P. Niessen, *Geschichte der Neumark im Zeitalter ihrer Entstehung und Besiedlung*, Landsberg 1905, s. 69; E. Rymar, *Historia polityczna i społeczna Nowej Marchii w średniowieczu (do 1535)*, Gorzów Wielkopolski 2015, s. 134.

¹⁴ *Rocznik kapituły gnieźnieńskiej*, w: Monumenta Poloniae Historica (dalej: MPH) Seria II, t. VI, wyd. B. Kürbis, przy współudziale G. Labudy, J. Lucińskiego, R. Walczaka, Warszawa 1962, s. 4: „*Eodem anno Theutonici Santhok occupaverunt*”. Więcej na ten temat zob. M. Smoliński, *Polityka...*, s. 93.

¹⁵ J. Spors, *Agresja brandenburska wobec Wielkopolski do 1278 roku*, „Roczniki Historyczne” 1974, t. 40, s. 109.

¹⁶ *Rocznik kapituły poznańskiej*, w: Monumenta Poloniae Historica, t. VI, seria nova, wyd. B. Kürbis, przy współudziale G. Labudy, J. Lucińskiego i R. Walczaka, Warszawa 1962, s. 5; D. Lucht, *Die Außenpolitik...*, s. 27.

¹⁷ D. Lucht, *Die Außenpolitik...*, s. 27.

¹⁸ *Rocznik kapituły gnieźnieńskiej...*, seria nova, t. VI, s. 7, pod rokiem 1244: „*Item anno eodem dux Barnimus novum castellum ante Santok edificavit et Pomorani, qui longo tempore in antiquo Santok duci Henrico et filio eius Boleslao servierant, castrum Santok duci Przemisloni tradiderunt*”.

świadka na dokumencie Barnima I wystawionym w Szczecinie w 1251 roku dla miejscowych cysterek w związku z nadaniem wsi Stopele (Stoven, ob. Stobno, dzielnica Szczecina), rezydował właśnie w tym nowym grodzie, założonym przez wspomnianego Gryfitę¹⁹.

Wybudowanie własnego grodu nie zniechęciło Barnima I do podejmowania dalszych walk o Santok. Kolejną próbę jego zdobycia książę szczeciński podjął w 1247 roku, kiedy doszło do konfliktów wewnętrznych na Śląsku i w Wielkopolsce²⁰. Wtedy jednak obaj książęta piastowscy – wielkopolski Przemysław I i śląski Bolesław Rogatka, wystąpili wspólnie przeciw Barnimowi i ten musiał ustąpić, nie mogąc sprostać połączonym wojskom Piastów. Ostatecznie, po pokonaniu księcia szczecińskiego, Rogatka oddał gród w Santoku ks. Przemysławowi. W ten sposób zniknął przedmiot sporu Barnima I z Piastami śląskimi, a od tej pory popadł on w konflikt z Piastami wielkopolskimi. Należy zauważyć, że dzięki staraniom wspomnianego księcia wielkopolskiego Santok został rozbudowany i zyskał na znaczeniu²¹.

Barnim I podjął jeszcze jedną próbę powiększenia swojego stanu posiadania w tej okolicy w 1251 roku, kiedy to doszło do konfliktu ks. wielkopolskiego Przemysła I z ks. śląskim Bolesławem Rogatką. Barnim zajął wówczas gród *Driesen*, czyli Drezdenko, ale nie utrzymał się tam jednak długo, jak donosi rocznik kapituły poznańskiej²².

Sytuacja w rywalizacji o Santok zupełnie zmieniła się w 1255 roku, kiedy zawarto układ wielkopolsko-brandenburski, na mocy którego rozpatrywane gród i kasztelania santocka zostały obiecane Konradowi I, małoletniemu synowi

---

¹⁹ PUB I, nr 543; D. Lucht, *Die Außenpolitik...*, s. 28.

²⁰ *Rocznik kapituły gnieźnieńskiej...*, seria nova, t. VI, s. 9: „Item anno eodem Barnim dux Sclavorum obsedit Santok, idem castrum possidente Boleslao duce Slezie. Premisl autem dux Polonie ad defendendum idem castrum primus accessit, licet de eius dominio nondum esset. Boleslaus vero dux Slezie festinavit cum suo exercitu ducem Przemislone m iuvare contra Barnimum; qui Barnim videns, quod cum duobus ducibus pugnare non posset, a castro de nocte recessit. Considerata itaque dux Slezie sollicitudine ducis Polonie defendendi Poloniam contra Pomoranos, idem castrum Przemisloni duci Polonie restituit spontanea voluntate”.

²¹ D. Lucht, *Die Außenpolitik...*, s. 28; H. Lüpke, *Zantoch in der Geschichte des 11. bis 13 Jahrhunderts*, w: *Zantoch. Eine Burg im deutschen Osten*, red. A. Brackmann, W. Unterzagt, Leipzig 1936, s. 37.

²² *Rocznik kapituły poznańskiej...*, seria nowa, t. VI, s. 30: pod datą 1252 czytamy: „Eodem anno dux Pomoranie Barnim Drzen occupavit et eodem mense occupationis Premisl dux Polonie idem castrum recuperavit”. Na ten temat zob. D. Lucht, *Die Außenpolitik...*, s. 28; B. Nowacki, *Przemysław I*, Poznań 2003, s. 146.

margrabiego Jana I, który miał pojąć za żonę Konstancję, córkę ks. Przemysła I²³. Ziemia santocka miała stanowić posag młodej Piastówny. Problem jednak w tym, że nie cały ten obszar należał do Przemysła I. Drugą, jej północną część, pozostającą pod władaniem ks. Barnima I, Brandenburczycy musieli dopiero zdobyć. Gryfita znajdował się jednak w o tyle trudnej sytuacji politycznej, że na mocy układu z 1250 roku zawartego w Hohen Landin właściwie zaakceptował podporządkowanie się władzy margrabiów²⁴. Oznaczało to, że ewentualne działania militarne Barnima I przeciw nim nie tylko utraciły podstawy prawne, ale przede wszystkim były mało realne ze względu na to, że Gryfita nie dysponował siłami, które pozwoliłyby mu przeciwstawić się wojskowemu potencjałowi Marchii Brandenburskiej.

Statusem grodów w Santoku i Drezenku Askańczycy zainteresowali się dopiero po 1260 roku. W 1265 roku jakieś bliżej nieokreślone niemieckie rycerstwo zdobyło gród w Santoku i przekazało go margrabiom, o czym donosi rocznik kapituły poznańskiej²⁵. Według E. Rymara mogli to być rycerze Barnima I, co byłoby dowodem na jego opowiadanie się po stronie brandenburskiej w konflikcie z ks. wielkopolskim Bolesławem Pobożnym²⁶. Należy zauważyć, że od 1265 roku walkę z margrabiami o nadnoteckie grody w Santoku i Drezenku podjął ks. Bolesław Pobożny, który po śmierci brata Przemysła I, w latach 1257–1279, rządził całą Wielkopolską. Wbrew układom brata nowy władca Wielkopolski nie zamierzał bowiem wypełnić zobowiązań mariażowych zawartych przez Przemysła I z margrabiami. Wydaje się, że była to dobra okazja do nawiązania bliższej współpracy politycznej Barnima I z Bolesławem Pobożnym na tle antybrandenburskim. Co więcej, książę wielkopolski zdołał odzyskać gród w Santoku, ale oblężony w nim, w obawie o życie własnej załogi, zawarł pokój z margrabiami, na mocy którego zgodził się na spalenie grodu w Santoku przez

---

²³ *Regesten der Markgrafen von Brandenburg aus askanischen Hause*, red. H. Krabbo, G. Winter, Berlin 1955, nr 788; *Chronica Marchionum Brandenburgensium*, „Forschungen zur Brandenburgischen und Preußischen Geschichte” 5, hrsg. G. Sello, 1892, s. 296; E. Niessen, *Die Erwerbung der Neumark durch Askanier*, „Forschungen zur Brandenburgischen und Preußischen Geschichte” 1891, t. 4, s. 327.

²⁴ PUB I, nr 513; U. Michas, *Die Eroberung und Besiedlung Nordostbrandenburgs*. In der Reihe: *Entdeckungen entlang der Märkischen Eiszeitstraße*, Gesellschaft zur Erforschung und Förderung der märkischen Eiszeitstraße, cz. 7. Eberswalde 2003, S. 39–41.

²⁵ *Rocznik kapituły poznańskiej...*, t. VI, seria nova, s. 46.

²⁶ E. Rymar, *Historia...*, s. 177.

Brandenburgczyków, a sam uczynił to samo z grodem w Drezdenku, jak informuje Kronika Wielkopolska²⁷.

Rodzi się więc pytanie, jak w kontekście rywalizacji ks. Bolesława Pobożnego z margrabiami zachował się Barnim I, który po bezpotomnej śmierci ks. dyńskiego Warcisława III (17.05.1264 r.²⁸) przejął władzę nad całym Pomorzem Zachodnim i w pierwszych latach po jej objęciu skoncentrował się na umacnianiu zwierzchnictwa nad nowo pozyskanymi obszarami. Wydaje się, że w świetle najnowszych badań można wskazać przesłanki, pozwalające domniemywać, że Barnim I w konflikcie wielkopolsko-brandenburskim stanął po stronie Piastów. Pośrednio może o tym świadczyć nieznanym wcześniej fakt, że w dekadzie 1256–1265 niemal zaniknął napływ brandenburskiego rycerstwa na dwór Barnima I, a przecież w ogólnej liczbie migrantów marchijscy wojowie stanowili najliczniejszy kontyngent²⁹. Do napływu brandenburskiego rycerstwa doszło dopiero w 1272 roku. Wówczas zawiązała się koalicja z udziałem Barnima I, Bolesława Pobożnego i Mściwoja II przeciw margrabiom brandenburskim³⁰. Koalicję tę zainicjował arcybiskup magdeburski.

Już w 1269 roku Pomorze Zachodnie przestało być bezpośrednim sąsiadem Wielkopolski. Wówczas wskutek brandenburskiej agresji na tereny pograniczne wielkopolsko-pomorskie i układu zawartego 1 kwietnia 1269 roku z ks. wschodnio-pomorskim Mściwojem II margrabiowie Jan II, Otton IV i Konrad I przejęli ziemie białogardzką, która była łącznikiem terytorialnym między oboma częściami Pomorza. W ten sposób margrabiowie brandenburscy uzyskali dostęp do Pomorza Wschodniego. Był to niezwykle ważny moment w relacjach Gryfitów z Piastami³¹. Margrabiowie próbowali kontynuować dalszą ekspansję na Pomorze Wschodnie, ale na przełomie 1271 i 1272 roku zostali wyparci przez ks. wielkopolskiego Bolesława Pobożnego³².

---

²⁷ *Kronika Wielkopolska*, przeł. K. Abgarowicz, wstęp i komentarze B. Kürbis, Warszawa 1965, s. 120.

²⁸ E. Rymar, *Rodowód książąt pomorskich*, Szczecin 2005 (wyd. II popr.), s. 151–154.

²⁹ K. Guzikowski, *Obce rycerstwo na Pomorzu Zachodnim do początku XIV wieku* (wyd. II), Szczecin 2015, s. 34–35.

³⁰ D. Lucht, *Die Außenpolitik...*, s. 32; P. Niessen, *Geschichte...*, s. 230.

³¹ A. Swieżawski, *Przemysł – król Polski*, Warszawa 2006, s. 84; G.J. Brzustowicz, *Rycerstwo ziemi choszczeńskiej w XIII–XIV wieku. Polityka – Gospodarka – Kultura*, Warszawa 2004, s. 34.

³² *Annales Colbacenses*, w: *Pommersches Urkundenbuch*, cz. I, red. R. Klempin, Stettin 1877, s. 485; B. Śliwiński, *Poczet książąt gdańskich. Dynastia Sobiesławowiców w XII–XIII wieku*,

W 1273 roku w rocznikach kapituły poznańskiej odnotowano małżeństwo ks. Przemysła II z Lutgardą, córką Henryka Pielgrzyma z Meklemburgii i wnuczką Barnima I, który odbył się w Szczecinie³³. To właściwie ostatnie, poświadczone źródłowo wydarzenie, wskazujące na kontakty księcia zachodniopomorskiego z Piastami. Jeszcze w tym samym roku doszło do wojny Barnima I z margrabiami, na co wskazuje zapis roczników kołbackich o brandenburskim najeździe na ziemię szczecińską i pyrzycką³⁴. Z tej wojny Barnim I, pozbawiony wsparcia ks. wielkopolskiego Bolesława Pobożnego, wyszedł ze stratami terytorialnymi na rzecz margrabiów, którzy uzyskali ziemię myśliborską i część ziemi stargardzkiej. Na uwagę zasługuje także postawa ks. Mściwoja, który zmienił orientację polityczną i 3 września 1273 roku przeszedł na stronę Brandenburczyków, otrzymując od nich ziemię sławieńską³⁵. W ten sposób upadła też koncepcja zbudowania szerszej koalicji z udziałem Gryfitów, Piastów i książąt wschodniego Pomorza przeciwko margrabiom. Barnimowi I tylko jeszcze na krótko przed śmiercią udało się odnieść niewielki sukces w rywalizacji z margrabiami, kiedy to na mocy porozumienia z 1 czerwca w 1278 roku odzyskał od margrabięgo Konrada I część ziemi stargardzkiej nad Małą Iną, chociaż w zamian zobowiązał się wspierać Askańczyka siłami 150 rycerzy przeciwko arcybiskupowi magdeburskiemu³⁶.

Barnim I zmarł w nocy z 13 na 14 listopada 1278 roku³⁷. Ocena jego polityki wobec Piastów jest o tyle złożona, że przypadała na czas bardzo trudnych okoliczności zewnętrznych. Rachuby polityczne raczej prowadziły go ku budowaniu bliższych relacji z margrabiami brandenburskimi niż z Piastami, zwłaszcza odjąd jego trzecią żoną została Matylda (po 29.03.1263 r., a przed 20.05.1267 r.),

---

Gdańsk 1997, s. 49; E. Rymar, *Władcy Brandenburgii na dzisiejszych ziemiach polskich, zwłaszcza w Nowej Marchii i na Pomorzu w latach 1200–1319 (itinerarium)*, „Rocznik Słupski” 1991, s. 32.

³³ *Rocznik kapituły poznańskiej...*, t. VI, seria nova, s. 51–52: „*Item sub anno Domini 1273 domnicellus nobilis Przemisl puer, filius condam ducis Przemislonis, intravit in terram Slauie ducis Barnime, ut videret domnicellam filiam cuiusdam ducis domine Henrici de Viscimurcz, que erat nata de filia ducis Barnime, et oboc idem dux ipsam tenebat penes se, quia sibi attinebat. Et cum eam videret, complacuit ei persona, et ibidem sibi in terra prefati ducis Barnime in civitate Szczecin ipsam in uxorem copulavit; et hoc actum fuit; cum sibi terminabatur sextus decimus annus nativitatis sue*”.

³⁴ *Annales Colbacenses...*, s. 485; D. Lucht, *Die Außenpolitik...*, s. 30.

³⁵ PUB II, nr 978; E. Rymar, *Historia...*, s. 181.

³⁶ PUB II, nr 1096.

³⁷ E. Rymar, *Rodowód...*, s. 145.

córka margrabiego Ottona III, a siostra Ottona V, z młodszej linii margrabiów siedzących na Salzwedel³⁸.

Po śmierci Barnima I władzę nad całym Pomorzem Zachodnim przejął jego najstarszy syn Bogusław IV, który, w przeciwieństwie do ojca, prowadził politykę zdecydowanie bardziej nieprzychylną wobec Marchii Brandenburskiej, co wynikało z rodzinnych układów. Jego macochą była wspomniana Matylda, ostatnia żona Barnima I, która była zainteresowana objęciem władzy na Pomorzu Zachodnim przez jej synów, Ottona I i Barnima II. W 1283 roku ks. Bogusław IV przystąpił do pokoju ziemskiego (landfriedu rostockiego), zawartego przeciw margrabiom brandenburskim, i rozpoczął z nimi wojnę³⁹. Była to koalicja pod przywództwem Lubeki, o wyraźnie antybrandenburskim charakterze. W odpowiedzi doszło do ataku brandenburskiego na Pomorze Zachodnie. Bogusław IV znalazł się w trudnej sytuacji. Prawdopodobnie dopiero po zakończeniu wspomnianej wojny z margrabiami w latach 1283–1284, na mocy pokoju w Vierraden⁴⁰, Gryfita przystąpił z nimi do negocjacji, w celu ułożenia się o posag Matyldy. W każdym razie pierwszym, znanym śladem źródłowym takiego porozumienia jest spotkanie Bogusława IV z margrabiami w Świeciu nad Wisłą we wrześniu 1288 roku⁴¹. Nie mógł liczyć na Przemysła II, ponieważ ten znajdował się w dobrych relacjach z margrabiami brandenburskimi. Dopiero 23 listopada 1287 roku Bogusław IV zawarł w Słupsku przymierze z ks. wielkopolskim Przemysłem II i Mściwojem II, księciem Pomorza Wschodniego⁴². Tych dwóch ostatnich, jak wiadomo, łączył od 1282 roku akt sukcesyjny⁴³.

Jednym z najczęściej dyskutowanych wątków w relacjach Piastów z Pomorzem Zachodnim w ostatniej dekadzie XIII wieku było zabójstwo Przemysła II,

---

³⁸ Tamże, s. 147.

³⁹ PUB II, nr 1266; H. Böcker, *Märkisch-pommerscher Lehnstreit. Hintergründe des Verhaltens pommerscher Städte im zeitlichen Umfeld des Rostocker Landfriedens von 1283*, w: *Beiträge zur hansischen Kultur-, Verfassungs- und Schiffahrtsgeschichte*, red. H. Wernicke, Weimar 1998, s. 261–273; W.-D. Mohrmann, *Der Landfrieden im Ostseeraum während des späten Mittelalters*, Kallmünz 1972, s. 189.

⁴⁰ PUB II, nr 1312; M. Wehrmann, *Vom Kriege Brandenburgs und Pommerns in den Jahren 1283–1284*, „Monatsblätter der Gesellschaft für Pommersche Geschichte und Altertumskunde” 1903, t. 17.

⁴¹ PUB III, nr 1472.

⁴² PUB III, nr 1441.

⁴³ K. Jasiński, *Tragedia rogozińska 1296 r. na tle rywalizacji wielkopolsko-brandenburskiej o Pomorze Gdańskie*, „Zapiski Historyczne” 1961, t. 26, s. 79; J. Bieniak, *Postanowienia układu keptńskiego (15 lutego 1282)*, „Przegląd Historyczny” 1991, nr 82, s. 209–232.

do którego doszło 8 lutego 1296 roku w Rogoźnie⁴⁴. W Roczniku Traskim i Roczniku Małopolskim podano identyczne okoliczności śmierci króla⁴⁵. W historiografii ukształtowały się natomiast dwa stanowiska odnośnie do osoby zabójcy. Edward Rymar na podstawie roczników kołbackich stoi na stanowisku, że zabójcą był szczeciński mieszczanin Jakub Güntersberg (w rocznikach kołbackich określony jako Jakub Kaszuba), który przeszedł na służbę margrabiów brandenburskich⁴⁶. Aleksander Swieżawski natomiast uznał tę identyfikację za mało prawdopodobną⁴⁷. Właściwie jednak w relacjach Piastów z Gryfitami fakt ten nie ma istotnego znaczenia. Jeśli bowiem nawet przyjąć stanowisko E. Rymara, to nie ma żadnych powodów, żeby doszukiwać się jakichkolwiek inspiracji dla ewentualnych zbrodniczych działań owego Jakuba Kaszuby ze strony Bogusława IV. Brakuje również podstaw, żeby przypisywać takowe motywacje – przychylnemu margrabiom – jego przyrodniemu bratu, ks. szczecińskiego Ottonowi I.

Po zamordowaniu króla Przemysła II ks. Bogusław IV szukał możliwości nawiązania współpracy politycznej z Władysławem Łokietkiem, któremu udało się przejąć rządy w Wielkopolsce w latach 1296–1299. Ten zachodniopomorski książę między innymi starał się wspierać aspiracje Piasta do zjednoczenia ziem polskich. Dowodem na podjęcie współpracy militarnej Bogusława IV z Łokietkiem była choćby wyprawa na ziemie położone w Nowej Marchii – pełczycką i choszczeńską. Informację na ten temat zawdzięczamy rocznikom kołbackim, do których trafiły one, jak nie bez racji zauważył E. Rymar, za sprawą cystersów z Bierzwnika, którzy byli opactwem filialnym Kołbacza⁴⁸. Z kolei margrabiowie wspierali Wacława II, króla Czech, w jego roszczeniach do panowania w Polsce.

Do przeciwnego obozu politycznego należał w tym czasie przyrodni brat Bogusława IV, ks. szczeciński Otto I, który w maju 1298 roku spotkał się

---

⁴⁴ Literatura na temat jest bardzo obszerna. Zob. E. Rymar, *Historia...*, s. 200; przeciw koncepcji E. Rymara o identyfikacji zabójcy Przemysła II z Jakubem Güntersbergiem (E. Rymar, *Próba identyfikacji Jakuba Kaszuby, zabójcy króla Przemysła II w powiązaniu z ekspansją brandenburską na północne obszary Wielkopolski*, w: *Niemcy–Polska w średniowieczu*, Poznań 1996, s. 203–224) wypowiedzieli się Ch. Gahlbeck i A. Swieżawski (Ch. Gahlbeck, *Die Zisterzienser und Zisterzienserinnen*, Berlin 2002, s. 248; A. Swieżawski, *Przemysł – król Polski*, Warszawa 2006, s. 184).

⁴⁵ *Rocznik Traski*, w: MPH, t. II, wyd. A. Bielowski, Lwów 1872, s. 853; *Rocznik małopolski*, MPH, t. III, Lwów 1878, s. 187.

⁴⁶ E. Rymar, *Próba...*, 203–224.

⁴⁷ A. Swieżawski, *Przemysł...*, s. 188–189.

⁴⁸ *Annales Colbacenses...*, s. 486; E. Rymar, *Historia...*, s. 207.

z margrabiami w Myśliborzu, a w następnym roku wziął udział w wyprawie brandenburskiej przeciw ks. meklemburskiemu Mikołajowi, panu w Rostoku⁴⁹. Po usunięciu Władysława Łokietka z Wielkopolski dzielnicę tę przejął czeski Przemysłida (Wacław II), sojusznik margrabiów brandenburskich, dla którego zupełnie bez znaczenia były relacje z Gryfitami, w tym szczególnie z ich wołoską linią, reprezentowaną przez Bogusława IV.

W 1307 roku doszło do wyprawy margrabiów na Pomorze Zachodnie przeciw Bogusławowi IV, który był sojusznikiem książąt meklemburskich. W sierpniu tego roku Bogusław IV przystąpił bowiem do przymierza zawartego przez ks. Mikołaja Werle z hrabią Gunzelinem von Schwerin⁵⁰, które było zdecydowanie skierowane przeciw margrabiom brandenburskim.

Sytuacja polityczna (relacje Gryfitów z Królestwem Polskim) po objęciu władzy w Wielkopolsce przez śląskiego Piasta, Henryka Głogowczyka, czyli w latach 1306–1309, wyglądała podobnie jak w czasach Wacława II. Dziedzic Polski zajęty był bowiem głównie rywalizacją z Bolesławem wrocławskim, a zwłaszcza z Władysławem Łokietkiem⁵¹. Ewentualne podjęcie współpracy politycznej ks. Bogusława IV i Henryka Głogowczyka przekreśliła śmierć obu książąt w 1309 roku. Najpierw, między 11 a 27 lutego 1309 roku, zmarł Gryfita. Ustalenie to wynika z dwóch dokumentów, opatrzonych takimi datami⁵². W pierwszym z nich, wystawionym w Wołoszszczy (obecnie Wolgast), odnotowano decyzje testamentowe księcia, a w drugim, sporządzonym wspólnie przez jego syna Warcisława IV, Ottona I, matkę, wspomniano Bogusława już jako zmarłego. 9 grudnia tego roku zmarł Henryk Głogowczyk, o czym dowiadujemy się z informacji widniejącej na nagrobku książąt polskich, sporządzonym na podstawie nekrologu⁵³.

Śmierć Bogusława IV spowodowała, że ze sceny dziejowej zszedł książę, który szukał wsparcia w Piastach jako przeciwwagi dla wpływów margrabiów

---

⁴⁹ PUB III, nr 1846; J. Zdrenka, *Polityka zagraniczna książąt szczecińskich w latach 1295–1411*, Słupsk 1987, s. 25.

⁵⁰ PUB IV, nr 2357.

⁵¹ T. Jurek, *Dziedzic Królestwa Polskiego. Książę głogowski Henryk ((1274–1309))*, Poznań 1993, s. 63–75.

⁵² PUB IV, nr 2458, 2462. Dokładne omówienie daty śmierci Bogusława IV przedstawił E. Ry-mar, który przekonująco opowiedział się za tym, że doszło do niej 19 lutego, E. Ry-mar, *Rodowód...*, Szczecin 2005, s. 160.

⁵³ MPH, t. III, wyd. A. Bielowski, Lwów 1878, s. 714; K. Jasiński, *Rodowód Piastów śląskich*, t. II, Wrocław 1975, s. 78.

brandenburskich na Pomorzu Zachodnim, którym z kolei wyraźnie sprzyjał jego młodszy, przyrodni brat Otto I, rządzący dzielnicą szczecińską.

*

Podsumowując powyższe wywody, dotyczące relacji Piastów z Pomorzem Zachodnim w czasach rządów Barnima I i Bogusława IV, wyraźnie można wskazać kilka okresów. W czasach Barnima I początkowo, przynajmniej do 1251 roku, relacje z Piastami, najpierw ze śląskimi: Henrykiem Brodatym, Henrykiem Pobożnym i Bolesławem Rogatką, a następnie z wielkopolskimi: Przemysłem I i Bolesławem Pobożnym, wyraźnie układały się w tle konfliktu o gród w Santoku i okoliczną kasztelanię. Po zajęciu ziemi lubuskiej przez margrabiów i przyjęciu od nich zwierzchnictwa lennego w 1250 roku na mocy traktatu w Hohen Landin⁵⁴ Barnim I stał się właściwie ich stronnikiem. Dalsze sukcesy militarne margrabiów sprawiły, że po 1269 roku Barnim I stracił łączność terytorialną z ziemiami podlegającymi władzy Piastów wielkopolskich.

Zupełnie inaczej wobec margrabiów nastawiony był Bogusław IV, który ze względu na niechęć do macochy, pochodzącej z rodziny Askańczyków, i jej synów pozostawał wobec nich w innym układzie politycznym. W latach 1278–1295 Bogusław IV sprawował rządy nad całym Pomorzem Zachodnim i w tym czasie jego partnerem politycznym po stronie Piastów był Przemysław II, który po śmierci Bolesława Pobożnego w 1279 roku sprawował rządy nad całą dzielnicą wielkopolską. W połowie ostatniej dekady XIII wieku sytuacja uległa całkowitej zmianie. Najpierw w 1295 roku na Pomorzu Zachodnim dokonano podziału na dwie dzielnice – szczecińską i wołogoską. Bogusławowi IV, władającemu dotychczas – jak wspomniano powyżej – całym Pomorzem Zachodnim, przypadła w udziale tylko ta druga dzielnica. W lutym 1296 roku natomiast jego dotychczasowy partner po stronie piastowskiej Przemysław II został zamordowany w Rogoźnie. Wielkopolskę przejął kolejny Piast Władysław Łokietek, ale utrzymał się tam stosunkowo krótko, bowiem jedynie do 1299 roku. Następnie dzielnicę tę przejęli Przemysławidzi (Wacław II) i rządili tam do 1306 roku. Po zamordowaniu Wacława III w Ołomuńcu Wielkopolskę przejął Henryk Głogowczyk ze śląskich Piastów, ale brak jakichkolwiek śladów kontaktów politycznych między nim a ks. Bogusławem IV.

---

⁵⁴ E. Rymar, *Między układem kremmeńskim i landyńskim (1236–1250). Wojna Pomorza Zachodniego z Rugią i Brandenburgią*, „Roczniki Historyczne” 1987, t. 53.

Bibliografia

Źródła

- Annales Colbacenses*, w: *Pommersches Urkundenbuch*, cz. I, red. R. Klempin, Stettin 1877.
- Chronica Marchionum Brandenburgensium*, „Forschungen zur Brandenburgischen und Preußischen Gescihichte” 1892, t. 5.
- Chronicon Montis Sereni, Monumenta Germaniae Historica*, cz. 23, red. E. Ehrenfeuchter, Hannoverae 1874.
- Codex diplomaticus Silesiae*, red. C. Grünhagen, cz. VII, t. 1, Breslau 1884.
- Kronika Wielkopolska*, przekł. K. Abgarowicz, wstęp i komentarze B. Kurbis, Warszawa 1965.
- Pommersches Urkundenbuch*, cz. I, red. K. Conrad, Köln–Wien 1970; cz. II, red. R. Prümers, Stettin 1881; cz. III, red. R. Prümers, Stettin 1891; cz. IV, red. G. Winter, Stettin 1902–1903.
- Regesten der Markgrafen von Brandenburg aus askanischen Hause*, red. H. Krabbo, G. Winter, Berlin 1955.
- Rocznik kapituły gnieźnieńskiej*, w: *Monumenta Poloniae Historica*, t. VI, seria nova, wyd. B. Kürbis, przy współudziale G. Labudy, J. Lucińskiego i R. Walczaka, Warszawa 1962.
- Rocznik kapituły poznańskiej*, w: *Monumenta Poloniae Historica*, t. VI, seria nova, wyd. B. Kürbis, przy współudziale G. Labudy, J. Lucińskiego i R. Walczaka, Warszawa 1962.
- Rocznik małopolski*, w: *Monumenta Poloniae Historica*, t. III, wyd. A. Bielowski, Lwów 1878, s. 135–202.
- Rocznik Traski*, w: *Monumenta Poloniae Historica*, t. II, wyd. A. Bielowski, Lwów 1872.

Opracowania

- Abraham W., *Pierwszy spór kościelno-polityczny w Polsce*, Kraków 1895.
- Bieniak J., *Postanowienia układu kępińskiego (15 lutego 1282)*, „Przegląd Historyczny” 1991, t. 82, s. 209–232.
- Bollnow H., *Der Kampf um Vorpommern im 12 und 13. Jahrhundert von Lohar von Sachsen bis zum Ende der Staufer*, „Baltische Studien”. Neue Folge 1960, t. 47, s. 47–62.
- Böcker H., *Märkisch-pommerscher Lehnstreit. Hintergründe des Verhaltens pommerischer Städte im zeitlichen Umfeld des Rostocker Landfriedens von 1283*, w: *Beiträge zur hansischen Kultur-, Verfassungs- und Schiffahrtsgeschichte*, red. H. Wernicke, Weimar 1998.
- Brzustowicz G.J., *Rycerstwo ziemi choszczeńskiej w XIII–XIV wieku. Polityka – Gospodarka – Kultura*, Warszawa 2004.

- Curschmann F., *Die Belehnung Herzog Bogislaws I. von Pommern im Lager vor Lübeck (1181)*, „Pommersche Jahrbücher” 1937, t. 31, s. 5–33.
- Eggert O., *Dänisch-wendische Kämpfe in Pommern und Mecklenburg*, „Baltische Studien”. Neue Folge 1928, t. 30.
- Gahlbeck Ch., *Zisterzienser und Zisterzienserinnen in der Neumark*, Berlin 2002.
- Grodecki R., *Historia Śląska od najdawniejszych czasów do 1400 r.*, t. I, Kraków 1933.
- Guzikowski K., *Obce rycerstwo na Pomorzu Zachodnim do początku XIV wieku*, Szczecin 2013.
- Hauziński J., *Uniwersalistyczny kontekst aktu raweńskiego w sprawie Pomorza*, w: *Pomorze Słowiańskie i jego sąsiedzi X–XV w.*, red. J. Hauziński, Gdańsk 1995, s. 121–134.
- Jasiński K., *Rodowód Piastów śląskich*, t. II, Wrocław 1975.
- Jasiński K., *Tragedia rogozińska 1296 r. na tle rywalizacji wielkopolsko-brandenburskiej o Pomorze Gdańskie*, „Zapiski Historyczne” 1961, t. 26.
- Lucht D., *Die Außenpolitik Herzog Barnims I. von Pommern*, „Baltische Studien”. Neue Folge 1965, t. 51, s. 15–32.
- Lucht D., *Pommern und das Reich vom Beginn des 12. Jahrhunderts bis zum Jahre 1181*, „Baltische Studien” 1984, t. 70, s. 7–21.
- Lüpke H., *Zantoch in der Geschichte des 11. bis 13. Jahrhunderts*, w: *Zantoch. Eine Burg im deutschen Osten*, red. A. Brackmann, W. Unterzagt, Leipzig 1936.
- Meyn J., *Die Schlacht bei Börnhoved (1227) und ihre Folgen. Das askanische Herzogtum Sachsen bis zum Ende des 13. Jahrhunderts*, w: *Herrscherwechsel im Herzogtum Lauenburg*, red. E. Opitz, Mölln 1998.
- Michas U., *Die Eroberung und Besiedlung Nordostbrandenburgs*. In der Reihe: *Entdeckungen entlang der Märkischen Eiszeitstraße*, Gesellschaft zur Erforschung und Förderung der märkischen Eiszeitstraße, Bd. 7, Eberswalde 2003.
- Mohrmann W.-D., *Der Landfrieden im Ostseeraum während des späten Mittelalters*, Kallmünz 1972.
- Niessen P., *Die Erwerbung der Neumark durch Askanier*, „Forschungen zur Brandenburgischen und Preussischen Geschichte” 1891, t. 4.
- Niessen P., *Die staatsrechtlichen Verhältnisse Pommerns in den Jahren 1180–1214*, „Baltische Studien”. Neue Folge 1913, t. 17.
- Niessen P., *Geschichte der Neumark im Zeitalter ihrer Entstehung und Besiedlung*, Landsberg 1905.
- Nowacki B., *Przemysł I*, Poznań 2003.
- Petersohn J., *Der südliche Ostseeraum im kirchlich-politischen Kräftespiel des Reiches, Polens und Dänemarks vom 10. bis 13. Jahrhundert. Mission – Kirchenorganisation – Kultpolitik*, Köln–Wien 1979.
- Przybył M., *Władysław Laskonogi*, Poznań 2002.

- Rachfahl F., *Der Ursprung des brandenburgisch-pommerschen Lehnverhältnisses*, „Forschungen zur Brandenburgischen und Preussischen Geschichte” 1892, t. 5, s. 51–84.
- Randt E., *Grenzbeziehungen der schlesischen Piasten Herzog Heinrich I. und Herzog Heinrich II. mit Barnim I. von Pommern-Stettin und dem Bistum Kammin*, „Zeitschrift des Vereins für Geschichte Schlesiens” 1931, t. 65.
- Renn G., *Die Bedeutung des Namens: Pommern und die Bezeichnungen für das heutige Pommern in der Geschichte*, Greifswald 1937.
- Rörig F., *Die Schlacht bei Bornhöved 1227*, „Zeitschrift des Vereins für Lübeckische Geschichte und Altermskunde” 1928, t. 24, s. 281–299.
- Rymar E., *Historia polityczna i społeczna Nowej Marchii w średniowieczu (do 1535)*, Gorzów Wielkopolski 2015.
- Rymar E., *Między układem kremmeńskim i landyńskim (1236–1250). Wojna Pomorza Zachodniego z Rugią i i Brandenburgią*, „Roczniki Historyczne” 1987, t. 53.
- Rymar E., *Próba identyfikacji Jakuba Kaszuby, zabójcy króla Przemysła II w powiązaniu z ekspansją brandenburską na północne obszary Wielkopolski*, w: *Niemcy–Polska w średniowieczu*, Poznań 1996, s. 203–224.
- Rymar E., *Rodowód książąt pomorskich*, Szczecin 2005 (wyd. II popr.).
- Rymar E., *Stosunki Przemysła II z margrabiami brandenburskimi ze starszej linii askańskiej w latach 1279–1296*, w: *Przemysł II. Odnowienie Królestwa Polskiego*, red. J. Krzyżaniakowa, Poznań 1997.
- Rymar E., *Wielkie Pomorze obszarem lennym margrabiów brandenburskich z dynastii askańskiej (trybutarnym rzeszy Niemieckiej)*, „Roczniki Historyczne” 1996, t. 62.
- Rymar E., *Władcy Brandenburgii na dzisiejszych ziemiach polskich, zwłaszcza w Nowej Marchii i na Pomorzu w latach 1200–1319 (itinerarium)*, „Rocznik Słupski” 1991.
- Rymar E., *Zaprowadzenie lennego zwierzchnictwa brandenburskiego nad księstwem Barnima I zachodniopomorskiego (1232–1235)*, w: *Opuscula minora in memoriam Iosepho Spors*, Słupsk 1993, s. 119–138.
- Smoliński M., *Polityka zachodnia księcia gdańsko-pomorskiego Świętopelka*, Gdańsk 2000.
- Spors J., *Agresja brandenburska wobec Wielkopolski do 1278 roku*, „Roczniki Historyczne” 1974, nr 40, s. 107–141.
- Spors J., *Ośrodki stołeczne państwa zachodniopomorskiego w XII i pierwszej połowie XIII w.*, „Materiały Zachodniopomorskie” 1981, t. 27.
- Świeżawski A., *Przemysł – król Polski*, Warszawa 2006.
- Śliwiński B., *Poczet książąt gdańskich. Dynastia Sobiesławowiców w XII–XIII wieku*, Gdańsk 1997.
- Wehrmann M., *Vom Kriege Brandenburgs und Pommerns in den Jahren 1283–1284*, „Monatsblätter der Gesellschaft für Pommersche Geschichte und Altertumskunde” 1903, t. 17.

Zdrenka J., *Polityka zagraniczna książąt szczecińskich w latach 1295–1411*, Słupsk 1987.

Zientara B., *Henryk Brodaty i jego czasy*, Warszawa 1997 (wyd. II).

Zickermann F., *Das Lehnverhältnis zwischen Brandenburg und Pommern im dreizehnten und vierzehnten Jahrhundert*, „Forschungen zur Brandenburgischen und Preussischen Geschichte” 1891, t. 4, s. 1–120.

ABSTRAKT

Celem artykułu była analiza relacji Piastów z Pomorzem Zachodnim w czasach rządów Barnima I (1233–1278) i jego syna Bogusława IV (1278–1309). Z przeprowadzonej analizy wynika, że wrogie relacje, jakie powstały między Barnimem I a Piastami śląskimi i wielkopolskimi były następstwem militarnej rywalizacji o pograniczne ziemie nadnoteckie, szczególnie o gród w Santoku i kasztelanię santocką. Wyraźnie też daje się zauważyć brak gotowości po stronie Piastów do nawiązania bliższych relacji politycznych z Barnimem I, ale także księżę Pomorza Zachodniego w swoich kalkulacjach politycznych nie wykazał się właściwą przenikliwością. Z kolei za panowania jego syna Bogusława IV teoretycznie istniały dogodniejsze uwarunkowania polityczne do nawiązania współpracy z Piastami wielkopolskimi, a konkretnie z Przemysłem II. Co więcej, do takiej próby nawet doszło w 1287 roku w koalicji z księciem wschodniego Pomorza, Mściwojem II, ale większych korzyści politycznych to Bogusławowi IV nie przyniosło. Wkrótce większe nadzieje zaczął on pokładać w sojuszu z potężną Lubeką, za którą stał wyrastający na potężną siłę nie tylko ekonomiczną, ale także polityczną, związek miast hanzeatyckich. Nowy rozdział w relacjach z Piastami otworzyły wydarzenia z połowy ostatniej dekady XIII wieku. Podział Pomorza Zachodniego w 1295 roku i zamordowanie Przemysła II w lutym 1296 roku zupełnie zmieniły sytuację polityczną Bogusława IV, który próbował nawiązać współpracę z nowym władcą w dzielnicy wielkopolskiej, Władysławem Łokietkiem, który jednak nie utrzymał się długo przy władzy na tym terytorium (do 1299 r.). Czescy Przemyślidzi, którzy objęli Wielkopolskę i zarządzili nią do 1306 roku, byli zdecydowanie zorientowani na współpracę z wrogimi Bogusławowi IV margrabiami brandenburskimi. Z kolei śląski Piast Henryk Głogowczyk, który sprawował rządy w tej dzielnicy w latach 1306–1309, zupełnie nie wykazywał zainteresowania relacjami z Gryfitami, uwikłany w konflikt z Władysławem Łokietkiem.

**RIVALRY AND COOPERATION. THE POLICIES OF BARNIM I (1233–1278)
AND BOGUSŁAW IV (BOGISLAW IV) (1278–1309)
REGARDING THE HOUSE OF PIAST – AN OUTLINE OF THE ISSUE**

The goal of this paper was to analyse the relations of the House of Piast with West Pomerania under the reign of Barnim I (1233–1278) and his son Bogusław IV (Bogislaw IV) (1278–1309). The results of the analysis suggest that the hostile relations which emerged between Barnim I and the Piasts of Silesia and Greater Poland were a consequence of the military rivalry over the borderlands on Noteć, especially Santok and its castellany. In addition, the Piasts were evidently not ready to pursue closer political relations with Barnim I, but the Duke of West Pomerania was not prudent in his political calculations either. As for the rule of Barnim's son Bogusław IV (Bogislaw IV), the circumstances were theoretically more favourable for establishing cooperation with the Piasts of Greater Poland, namely Przemysł II. Moreover, there was even an attempt at doing so in 1287 in a coalition with the Duke of Pomerania, Mściwój II (Mestwin II), but it did not bring Bogusław IV (Bogislaw IV) any significant political gains. He began hoping for an alliance with the powerful Lübeck, which was backed by the increasingly influential – economically and politically – Hanseatic cities. A new chapter in the relations with the House of Piast began with the events of the second half of the last decade of the 13th century. The partition of West Pomerania in 1295 and the murder of Przemysł II in February 1296 have completely changed Bogusław IV's (Bogislaw IV) political standing. He attempted to start a cooperation with the new rules of the Greater Poland province, Władysław Łokietek (the Short), but the latter did not stay in power in that area (until 1299). The Czech Přemyslids, who have taken control of Greater Poland and reigned over it until 1306, were determined to work with the Margraves of Brandenburg, who were hostile towards Bogusław IV (Bogislaw IV). In turn, the Silesian Piast Henryk III głogowski (Henry III of Głogów), who ruled his province in 1306–1309 was conflicted with Władysław Łokietek (the Short) and not interested in the relations with the House of Griffins.